

ВІСТНИК

ПОЛІТИКИ, ЛІТЕРАТУРИ Й ЖИТТЯ

Виходить що неділі. — Менших рукописей не звертаєть ся.
 Адреса: Wistnyk, Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 6.
 Телефон: 13430. Чек. конто: ч. 107.090

Передплата: річно—20 К., 10 карбованців; піврічно—12 К.
 6 карб.; квартално—6 К., 3 карб. Ціна поодинокого числа
 50 сот., 50 шаг. Зміна адреси 50 с., 50 шаг.

V рік. Ч. 30.

Відень, 28-го липня 1918.

Ч. 213.

Проблема східного фронту.

Ліквідацію східного фронту після мирових договорів у Берестю і Букарешті антанта відчула дуже діймаючо. Відносини воєнних сил, які за допомогою Америки почали були пересувати ся в користь антанти, захитали ся після обох сих договорів і перехилили ся на бік осередніх держав. Німеччина дістала змогу перекинути більшість своїх воєнних сил на західній фронт і не тільки вирівняти чисельний прибуток Американців по боці антанти, але також перейняти бойову ініціативу у свої руки. Що більше—з хвилею ліквідації східного фронту порвали ся єї кліщі, які натискали на центральні держави з усіх боків і грозили їм не тільки мілітарною, але ще більше економічною руйною. Німеччина одержала в один момент змогу використання своєї бойової сили на західній фронті, перед нею відкрили ся безмежні економічні джерела на Сході й став відтвором давно вимріяний шлях в Азію, передовсім в напрямі Багдаду. Втрату, яку Німеччина понесла протягом всевітньої війни у своїх колоніях, можна було легко і дуже корисно вирівняти на Сході.

Антанта побачила небезпечну прірву на звалищах царської Росії й зрозуміла, що тільки її загаченне може відвернути велику небезпеку. Гаслом всіх останніх нарад у Версалю було: скоре відновленне східного фронту. Очевидно, що большевицьке правительство нинішньої Московщини, зайняте комуністичними експериментами, до всього иншого спосібне, тільки не до збройної оборони й воєнної кампанії, передумовою якої мусить бути внутрішній лад і залізна військова дисципліна, тому антапт оглянув ся за іншими, послужними собі силами на території бувшої Росії, які ще не втратили віри в англійську непобідимість і її... бездонну кишеню.

Таким пригожим живлом явили ся формовані колись за Керенського чехо-словацькі бригади до „славянської війни“ проти центральних держав, які після російської катастрофи, втратили своє призначенне і немовби вичікували нового гасла до неясної тоді ще воєнної авантури, розбривши ся по всім усядам безмежного простору колишньої Росії. На даний антаптою знак вони злучили ся з всіма протиреволуційними російськими живлами й розпочали завзяту боротьбу проти непослушного антапті большевицького правительства. На Кавказі подали вони помічну руку „упорствуючим“ генералам Корейлову, Алексеєву та Дутову, над Волгою зібрали коло себе всі невдоволені большевицькою владою живла, а на Сибірі заатакували большевиків разом з козацьким отаманом Семеновим і генералом Хорватом. Мов оази, а рівночасно мов основні точки до завязки східного фронту, розкинені чехо-словацькі відділи на Кавказі, вздовж Волги, над Уралом і на Сибіру аж по Владивосток, який також в чехо-словацьких руках.

Зарисовує ся вже навіть в головних начерках придуманий антаптськими стратегами східний фронт. Його південне

оперте на Кавказі, близьким до англійсько-перської операційної точки, центр біжить вздовж Волги, а на півночі висадила антанта на мурманському березі Білого моря сильний десант, якого цілю в дальшій перспективі добити ся сполуки з Чехо-Словаками над Волгою. Рівночасно zagrożено два головні державні, промислові і комунікаційні осередки Росії: Москву і Петроград. Зайняття чехо-словацькими військами Ярослава означає нічого иншого, як стратегічне вістре проти близької Москви і її комунікаційного вузла; з другої сторони поспішне укріплюванне берегів Мурману і околиць Архангельська, зайняття Кечу, сотворенне мурманської республіки і вісти про похід антаптських військ на південь — се поважна небезпека для Петрограду.

Коли взяти під увагу, що і Японія та Китай (все одно в яких цілях) порішили за намовою антаптських правительств взяти участь в збройній інтервенції „проти большевиків“, справа східного фронту переходить з області побожних бажань в сферу реальної дійсности і його формуванне може пійти дуже скорим темпом. Відновлюєть ся сей фронт під гаслом обєднання колишньої Росії, отже звертаєть ся не проти большевиків, які дуже скоро можуть опинити ся в таборі антанти, разом з рештою російської суспільности, а проти України і центральних держав. І коли дійсно фронт відновить ся, то скоро перенесеть ся з над Волги до границь України, а передовими відділами можуть стати теперішні большевицькі „війська“.

В звязку з сим перед молодого українською державою виростає проблема величезного значіння. Її розвязка визначаєть ся внутрішнім і міжнародним становищем України. На випадок відновлення східного фронту і zagrożення України протинімецькою коаліцією для України нема иншого виходу, як стати по стороні центральних держав і боронити своєї незалежности з зброєю в руді. А для сього треба чим скорше подбати про формуванне української армії, щоб не було запізно.

Формуванне національної армії се взагалі є найважніша справа під теперішню пору. Правительство Української Держави мусить напружити всі сили, щоб українська армія була зорганізована, мусить побороти всі труднощі, які стоять на шляху при переведенню сеї справи. І українська суспільність, а передусім українська преса, повинна прийти з помічю правительству в сім ділі, вияснюючи народови потребу і значінне національної армії. Мусимо всі тямити, що без армії нема і не може бути самої стійної держави, що нарид наш не буде мати своєї волі і свого права, коли не поставить своєї власної, добре вивченої і здисциплінованої армії.

В справі договору про поділ Галичини.

В другій половині червня наслідком малярської услужливості для Поляків став відомий польським політичним кругам текст таємного договору в справі поділу Галичини. Після того, як став відомим текст договору, зайняло ся ним Польське Коло. 22 червня відбуло ся засідання Польського Кола, на яким висловлено недовіре д-рови Зайдлерови між иншим за те, що він не тільки не перевів відокремлення Галичини, але й не вагав ся поза Польським Колом робити обовязуючі приречення про поділ Галичини.

Діставши текст договору в руки, польські політики пустили його в пресу. Перша краківська „Nowa Reforma“ принесла 29 червня згаданий текст на чолі передовиці, присвяченої сій справі. Ось згаданий текст: „Тому, що Українці признали меншостям, замешкалим на Україні, в тім числі й Полякам, велику автономію і можливість культурного розвитку, то й ми, бажаючи в заміну запевнити культурно-національний розвиток тій частині українського народу, котра заселює територію Австрії, а саме задля ще більшого зближення держав, заявляем, що найдалі до 31 липня внесеть ся до парламенту проект закону про утворенне окремого краю з Буковини й тої частини Східної Галичини, котру в більшості заселяють Українці. Австрійське правительство уживе всіх конституційних способів, які має до розпорядження, щоб той проект став ся в парламентарній дорозі обовязуючим законом“.

Сеї договір—по влучному вислову „Kurjer-a Polsk-ogo“—був тільки „таємною“ рекомендацією для п. Севрюка за його ласкаву явну „концесію“ для Поляків у формі відомої мартової поправки до берестейського договору (в справі меж Холмщини. Ред.).

Підписати мали таємний договір з боку Австро-Угорщини бувший міністер закордонних справ гр. Чернін, австрійський предсідатель міністрів др. Зайдлер і угорський предсідатель міністрів др. Векерле.

Подаючи текст договору, „Nowa Reforma“ зазначила, що зараз по підписанню сього акту угорське правительство буцім-то заложило протест проти сього зобовязання. Протест мотивований „рацією стану угорської держави“. Про саму справу поділу написала часопись, що з польського становища абсолютно не можна допустити до поділу Галичини на українську й польську частини та що ся справа взагалі не надасть ся до дискусії.

Инші органи польської преси зайняли подібне становище. „Gazeta Wieszorna“ з 2 липня принесла передову під заг. „Таємний уклад“, де по зазначенню, що рівночасно з додатковою умовою Севрюка в справі західної межі України, яка мала успокоїти Поляків, зроблено таємний договір в справі поділу Галичини, читаем, що в сїм тексті нема поданої назви нового коронного краю, але незабаром по зробленню згаданого договору оповідали собі знавці, що новий коронний край має називати ся Русь (Ruthenia). По сїм „Gazeta Wieszorna“ почала „доказувати“, що др. Зайдлер і гр. Чернін зятягли зобовязанне „супроти представника такого українського уряду, котрий вже зовсім не існує,—властиво навіть теперішня Українська Держава, держава гетьмана Скоропадського не ідентична з державою Центральної Ради, котра існувала в марті,—а далі супроти одного з лідерів одного з менших сторонництв австрійського парламенту (? Ред.)“. На думку „Gazeta Wieszorna“ „договір зроблений в такій формі, такого змісту та з такими особами—є очевидно яркою пародією міжнародного права“. „Одначе шляхом такої пародії мали Поляки заплатити другу ціну купна за користи, які буцім-то одержала монархія з берестейського договору, бо першою ціною була Холмщина!“

Далі газета „Лякає“ кого слід, „що утворенне Української Держави криє в собі небезпеку для Австрії, а головно для Угорщини, й може стати ся джерелом нового руху всеукраїнського чи всеславянського, який—се хиба не улягає сумнівови—з Києва замірив ся-б на цілість монархії, а крім того „Укра-

їнська Держава се фантом, поза яким приготовляеть ся поволі, але послідовно поворот України на доно Росії, а Росія, пущена в рух, протягом літ при матеріальній допомозі Англії й Америки, може колись знову стати ся грізною для середно-європейської системи держав. Так отже—з становища інтересів австро-угорської монархії—як світ світом, не було такої фантастичної політики, такої шкідливої, а тим більше такої, що пригадувала-б найтяжші німецькі дотепи з „Fliegende Blätter“ (відомий німецький гумористичний тижневик). Не бракує також в останніх тижнях появ, що вказують на те, що щораз поважніша частина публичної опінії в Австрії починає вироблювати собі вкінці влучну думку про вартість берестейського договору, а заразом і згаданого таємного договору, не згадуючи вже за Угорщину, котра півофіційно не закриває свого незадоволення і неспокою. Далі 10 рядків сконфісковано, а потім покликуеть ся статя на статю в „Neue Freie Presse“ про зламманне Україною берестейського мирового договору, про яку згадуєть ся на іншій місці.

Щодо політичної вартости договору—„Gazeta Wieszorna“ писала, що з часом також і друга сторона перестане бути задоволена з нього. Бо др. Зайдлер і гр. Чернін не зобовязали ся до нічого иншого, як тільки до внесення і попірання проекту уставу про поділ Галичини в парламенті, зобовязали ся тільки й виключно старати ся перевести його в конституційній дорозі, котрою щодо таких справ, як утворенне нового коронного краю, ніяк не може бути § 14. Що-ж вартє се? Найоптимістичніший для Українців рахунок не може виказати в австрійським парламенті $\frac{2}{3}$ більшості для згаданого уставу. Уже самі Чехи й Поляки—а сі обидві партії мусять безоглядно голосувати проти сеї уставу—вистарчать на те, щоб унеможливити те, щоб вона перейшла, навіть звичайна більшість була-б сумнівна, бо в данім разі певно й споміж німецьких партій, споміж німецьких суспільників, а навіть споміж німецьких соціалістів багато послів бодай здержало ся-б від голосування.

„Kurjer Lwowski“ в ч. 299 в передовиці „Друге Берестє“, зазначивши, що справа поділу Галичини вийшла з сфери політичних спліток і закулісових інтриг та прибрала конкретні форми загально вже відомого таємного договору, висловив невдоволенне, що в справу польсько-українських відносин вмішали ся (?) др. Зайдлер і гр. Чернін, що за національно-культурну автономію Полякам на Україні відплачуєть ся територіяльною автономією для Українців Галичини і т. ин.

Розпочавши кампанію проти поділу Галичини, Поляки очевидно звернули ся переудсім до Мадярів і почали переконувати малярських політиків про мниму небезпеку, яка грозить Угорщині наслідком поділу Галичини з огляду на угорських Українців. Статя краківського „Czas-y“ в ч. 238 п. з. „Українці (Rusini) на Угорщині“ з певністю є рефератом польських політиків для малярського правительства, які спеціально в сій цілі їздили до Будапешту й там дістали мабуть текст договору. Ось як переконували Поляки малярських політиків (передаємо зміст статі „Czas-y“): „Майже дві третини галицько-угорського зглядно польсько-угорського кордону знаходять ся на українській території. А се не може бути байдуже для будучого відношення Угорщини до Польщі, тим більше, що під етнографічним оглядом польські й угорські землі не сходять ся ніде з собою. Етнографічно-українська область обіймає разом 27.000 км², отже рівняєть ся західній Галичині або понад $\frac{1}{10}$ властивої Угорщини без Хорватії. Таку отже область могла-б обняти в данім разі національна українська територія. На тім просторі жило в 1910 р. коло 1,159.000 мешканців, з чого 460.000 Українців. Українці становили там $\frac{4}{10}$ населення, отже меншість. Завдяки відповідному викросенню комітатів не мають вони ніде більшости. Та положенне тільки на око некорисне для них, а агітація поширюєть ся на великім просторі, бо решта населення складаєть ся з Румунів, Словаків і Мадярів так, що Українці мають там все-таки зглядну більшість. Та инакше представляєть ся справа, коли приглянемо ся проценти України в повітах, на які розпадають ся комітати. Сі

повіти творять суцільний мур зараз на галицькій межі. Колиб прийшло до поділу Галичини й до вилучення українських частин в окрему провінцію, угорські Українці стикали ся-б з нею на цілім просторі. А се викликало-б сильний вплив галицьких Українців на угорських Українців і польсько-угорський кордон скоротило-б до мінімуму, що для Угорщини було-б здучене з політичною і економічною небезпекою.

Зносини угорських Українців з галицькими улєкшить їх греко-католицьке віроісповіданне, те саме, що й у галицьких Українців. На 17.000 народніх шкіл на Угорщині є українських 5-9, одначе се число легко зросте наслідком збільшеної української агітації. Треба додати, що реформа календаря серед угорських Українців не прийняла ся і народ по старому святкує свята, а захованне духовенства супроти сього різне. Одинока українська інтелігенція на Угорщині се духовенство, котре уважає себе Мадырами. Хоч в угорських Українців нема майже ніякої національної свідомости, їх дуже тяжко засимлювати. Від 1890 р. їх процент у відношенню до решти населення Угорщини виносить незмінно 2¹/₅%, так, що приріст Мадырів відбуваєть ся виключно на рахунок інших народностей.

Досі головно Росія вела агітацію серед угорських Українців, але ся агітація не була дуже небезпечна для Угорщини. Відродженне Української Держави погіршує положенне Угорщини. Русофільська агітація виходила не з Петербурга, а з Києва. Тепер така агітація може вести ся ще видатніше й успішніше під українською фірмою. А коли її осередком став би Львів як столиця української провінції, поширене української агітації на Угорщині певне. До сього будуть перти Українців також їх приятелі, котрим залежить на тім, щоб ще більше зашахувати Мадырів через створенне їм нового національного питання. Тільки полишенне Східної Галичини в польських руках може загарантувати Мадырам спокій з сього боку. Відродженне українфільства, опертого на клясовім підкладі, може бути грізне. Подучивши ся сею дорогою з Словаками й Чехами, Українці відітнуть Угорщину від безпосередніх зносин з Польщею⁴.

Так представляє небезпеку поділу Галичини для Мадырів польський орган. Бачить він можливість усунення сієї небезпеки тільки в полишенню Галичини в польських руках. Мало полишити, — але спольшити Українців у Східній Галичині, а се поможе Мадырам змадыршити угорських Українців. Притім орган нації, яка йде тепер в своїй політиці спільно з Чехами й південними Славянами, страшить Мадырів евентуальною злукою Українців з Словаками й Чехами!

Коротше, але те саме читаємо в „Gazet-i Weczo-rn-ий“ з 23 червня, а саме, що „наслідком поділу Галичини була-б zagrożена північна Угорщина новим національним питанням, якого зовсім не вільно легковажити, себто українською справою. Очевидно Угорщина боронить ся як найенергічніше проти такого обтяження своєї державної машини: висловом сього була остання інтерпеляція гр. Батіані“. Далі вказуєть ся, як Мадырів і Польщу єднає спільний інтерес—забезпеченне перед пруською гегемонією.

Згадану інтерпеляцію вніс гр. Батіані в угорським соймї в першій половині червня і 14 червня була дискусія над нею. Обговорюючи справу розвязки польського питання і політику гр. Черніна у відношенню до сієї справи, гр. Батіані висловив сумнів, чи було се доцільним взагалі покликувати до життя український державний твір і робити з ним мир. Годив ся, що стало ся се з деяких причин, хоч на дальшу долю сього твору задивляєть ся скептично. Закинувши гр. Чернінови помилку в холмській справі, говорив бесідник: „Не знаю і не досліджую, хто се йому дораджував. Тільки повне незнанне ситуації могло спричинити, що, не вяжучи ся, приобіцяв Холмщину Українцям, а краще австрійським Українцям, бо їх рука була в сім перецінь, але се є загадкою, котру можу зрозуміти тільки тоді, колиб справдила ся моя інформація про бувшого міністра закордонних справ, що тоді, як зробив український мир, прийшло, як чую, до якоїсь умови, котра запевняє Українцям при-

розвязці польської справи поділ Галичини. За ініціативою гр. Черніна австрійський предсідатель міністрів др. Зайдлер мав загарантувати якийсь означений реченець на се; вихід був би такий, що австрійський предсідатель міністрів предложив би парламентови проєкт поділу Галичини, щоб поладити українську справу в Східній Галичині. Кажу, що я довідав ся, що до такої обіцянки прийшло й що незабаром упливає реченець її виконаня. Коли се правда, що гр. Чернін і п. Зайдлер дійсно приобіцяли поділ Галичини, чи австрійським Українцям, чи українським чинникам, такі небезпеки звалили ся-б на цілість угорського народу й на будучину одноцільної угорської держави, що проти них угорський парламент мусів би виступити одногосно та з найбільшою силою (Голоси: Так! Правда!)“ Тут не соромив ся гр. Батіані плести про „ролю, яку відіграли галицькі Українці в тій стадії війни, коли бої відбували ся у східній Галичині“, та про москвофільську агітацію з Галичини на Угорщині. Він не в силі зрозуміти того своїм графським розумом, що знає уже цілий світ, а саме, що одно і друге се діланне самих польських народових демократів або є вислідом нестерпного польського панування над українським народом. Танцюючи під дудку польських поневольників українського народу, гр. Батіані зазначив, що коли з Східної Галичини зробить ся українську провінцію, се по холмській справі буде другий ляпас польському народови. Одначе поділ Галичини був би ляпасом не тільки для Поляків, але разом і тяжкою обидою (!) угорського народу (Голоси: Правда! Так!). Закінчив заявою, що був би дуже неспокійним, колиб того дня або в найближшій будучині не дістав позитивного запевнення, що його інформації мильні.

У своїй відповіді обмежив ся предсідатель ради угорських міністрів др. Векерле щодо справи українського договору до заяви, що його ще не ратифіковано. На сю частину відповів іронічно гр. Батіані, що він з вдячністю стверджує, що український мир ще не ратифікований. Просиввнести його до парламенту для ратифікації. Ніяка відповідь се також відповідь — зазначив він в справі Східної Галичини.

По обробленню Мадырів у Будапешті невеликої трати сил потребували Поляки, щоб придбати для себе теперішнього міністра закордонних справ Мадыра Буріяна, який дав якісь поручення в сії справі австро-угорському послови гр. Форґачеви у Києві. Справа вентильовалася майже місяць, поки гр. Буріан рішив ся на ударемненне поділу Галичини. 16 липня гр. Буріан мав розмову з головою Польського Кола дром Тертілем, наслідком котрої треба уважати заяву Тертіля 18 липня в його промові при бюджетовій дискусії, а саме, що слова гр. Буріяна є того роду, що можуть знову привернути довіре Поляків. Др. Тертіль мав одержати від гр. Буріяна запевнення, які з одного боку відносять ся до поділу Галичини, з другого до австро-польської розвязки.

Представники сторонництва, яке заступає „Czas“, члени віденської палати панів др. Білінський (спольшена українська родина), Коритовський і гр. Тарновський відбули 17 червня конференцію з д-ром Зайдлером, в якій брав також участь польський міністер—земляк др. Твардовський. Найважнішою справою на конференції був проєкт поділу Галичини через утворенне східно-галицького коронного краю. На конференції розважувано можливість успокоїти Поляків у тім напрямі, що таких важних змін в Галичині не переведець ся без порозуміння та згоди заступників Галичини. Одначе се признание—писала „Neue Freie Presse“—зв'язане з берестейським миром і з його ратифікацією, найдалший реченець якої є 30 червня. Чи до сього часу буде можливо перевести ратифікацію, не відомо, бо до сього потрібна також згода парламенту. На всякий випадок показала ся на тій конференції необхідність порозуміти ся з гр. Буріяном про те, чи можна дати Полякам бажане ними запевнення, не спиняючи ратифікації договору або не входячи в суперечність з його постановами.

На другий день по конференції наступив удар на Українську Державу, що вона зломила мир, в поширеннім віден-

ським деннику „Neue Freie Presse“, звідки нераз йде в світ за добрі гроші куплена пропаганда задуманих правительством плянів або польських інтересів. Україна зломилася мировий договір, — нарікала часопись в передовиці, — бо не доставила хліба в умовленім реченні. Українське Правительство не мало поваги. На Україні леть ся далі кров. Австрія не має ні мира, ні хліба. Мир для хліба викликає у Відні парламентарну кризу. Поляки домагають ся, щоб гр. Буріян запевнив їх, що звязана з берестейським договором вістка про задуманий поділ Галичини безпредметова. Се викликало б серед суспільности тільки здивованне, — писав сей денник для відомих цілей, — колиб мусіло прийти до кризи в державі, в парламенті або в правительстві з приводу пляну, в котрім дійсністю є тільки чорнило, зужите на писанне. Мир для хліба, який не заспокоює голоду, не повинен відбирати Австрії парламенту. Розходить ся про запевненне, що при рішенні про долю Східної Галичини не поставить ся Поляків перед довершеним фактом. Сим можна буде врятувати парламент. Гр. Буріян має з сього приводу сказати найважнійше слово.

І се слово, як згадано вище, сказав гр. Буріян д-рови Тертілеви. Далі знаходимо в польській пресі поза ствердженням негативного відношення гр. Буріяна до справи поділу Галичини, якісь невиразні натяки в сторону Кієва, що ніби-то гетьман Скоропадський мав махнути рукою на сю справу. В передовиці „Gazet i Porann-oj“ з 17 липня п. заг. „Матні й бездорожжа“ знаходимо такі інформації. Часопись зазначає, що деякі небезпеки, які грозили Полякам, вже відвернені. Щезли, як здаєть ся, бодай в тій гострій формі, яка зарисовувала ся перед Поляками в останніх місяцях. Є справи, на котрі Скоропадський вже навіть прилюдно подекуди махнув рукою і, як здаєть ся, не була се з його боку виключно химера“. Одначе „що Ballplatz (міністерство закордонних справ), як здаєть ся, за кордоном на правив, то Herrengasse (палата панів) иншим шляхом хоче далі псувати в краю. Не додержати Полякам усяких запевнень і (еконфісковане слово) і правительственних, які давано від п'ятих літ, особливо не додержати найсвіжіших і таких виразних обіцянок з 5 падолиста 1916 щодо Галичини — се ніщо, се політика! Але не додержати п. Василькови (?) таємного договору, котрим на чужий кошт окуплено фантом і нулю, було-б нечесним! Тому треба видумати инший спосіб на додержанне, скоро Буріян...“ А по сих мітичних точках читаєм: „Деякі нові концепції про національну автономію в межах неподілених коронних країв може ми й прийняли-б. Одначе — вони вимагали-б великих компенсат в нашу користь, вимагали-б поважного зміцнення нашого стану національного посідання. Крім того вимагали-б ті концепції, щоб ми їх прийняли, иншого „повітря“, не того, яке від кількох місяців безупинно затроєво бакциліями інфлюенци, правда, не еспанської, але зате всенімецько-української“.

Ясно, що часопись бажає повороту часу зперед створення і признання суверенної Української Держави та сповнення польських мрій про поширенне польських східніх меж аж по Дніпро. Не без цілі краківський „Czas“ послідовно в кождім другім, третім числі домагаєть ся від австро-угорського правительства й найвищої військової управи покінчити раз „гру“ з самостійною Українською Державою й трактувати Україну як зайняту територію.

Тим цікавійше для нас, що пише сей орган про справу, яка нас цікавить. У статі „Зворот в справі поділу краю в числі з 19 липня між иншим читаєм: „У сфері закордонних відносин наступив зворот, який незабаром стане явним, а який оснований на зрозумінні, що поділ Галичини з становища закордонної політики є засадничо помилкою. Місія бар. Форгача, висланого в сій справі до Кієва, коли справдять ся поголоски, які ходять про неї, буде доказом, що галицьких Українців жорстоко розчаровано в їх надіях щодо перепертя поділу Галичини з становища закордонної політики. Др. Зайдлер втратив сим робом причину й точку опертя, а через те, колиб бажав форсувати далі поділ Галичини, мотивувати

се мусів би оглядами на внутрішню політику, а саме бажанням допомогти Українцям до того, щоб вони зломали в державі польські впливи. Вистане зясувати справу тим способом, щоб побачити, що поставити так питання при сьогоднішній своїй слабості не буде просто в силі. Тому і вдаряє сильно, що в його заяві, поданій вчора до відома, недостає якого будь натяку на внесенне поділу Галичини, — сю недостатку можна з деякою правдоподібністю уважати доказом, що він мусів занехати сей замір і що він не в силі здобути ся на сей крок, що дратує і розятрює“ (Поляків. Р е д.).

Далі зясовані труднощі, з якими мав би бороти ся др. Зайдлер, колиб він хотів задержати ся на своїм місці, й висловлено думку, що др. Зайдлер скорше чи пізнійше мусить уступити. Уступленне д-ра Зайдлера наступило дня 22 липня.

Супроти польських махинацій дня 20 червня президія Української Парламентарної Репрезентації запротестувала у д-ра Зайдлера проти того, що др. Твардовський яко член австрійського правительства вів від довшого часу переговори з політиками з заміром повалити берестейський мировий договір, зроблений між Австро-Угорщиною і Україною, а то в інтересі польських анекційних затій супроти українських земель. Запротестували Українці також проти того, щоб угорський предсідатель міністрів др. Векерле офіційно висловлював ся проти поділу Галичини. Др. Зайдлер прийняв протест Українців до відома...

Коли мадярсько-польська спілка пішла такою війною проти поділу Галичини й потягнула за собою більшість австрійських парламентарних кругів, у Німеччині инакше задивляють ся на сю справу. Німеччина є рішуче проти зламання берестейського договору, свідома, що наслідки такого зламання можуть бути в будуччині страшні, вже хочби з огляду на ступінь довірря инших держав до всяких договорів, зроблених якоюсь віроломною державою. Теперішнє зламання договору обоеїчне. Півурядовий орган канцлера „Norddeutsche Allgemeine Zeitung“ принесла дня 20 червня с. р. тижневий політичний огляд, в яким підкреслено, що ніхто не заручить, що Поляки не злучать ся з Чехами, щоб осягти рішачий вплив в Австрії. На се рахує почвірне порозумінне. А зрештою Східна Галичина се українська земля, а Українці цілою силою противлять ся прилученню до Польщі. Крім того в Німеччині побоюють ся, що побільшена Галичиною Польща в звязку з Чехами, та сама Польща, що крадьком симпатизує з заграницею, могла-б стати ся більшою небезпекою для Німеччини, ніж був російський царат. Тому центральні держави хочуть розв'язати середно-європейське питання, усталити союз і втягнути до нього Польщу, а не творити Польшу під умовою втягнення її до союзу.

Українська позадержавна преса дуже болюче відчула удареннє виконання договору в справі поділу Галичини та впала в гістерію, звалюючи вину за се мабуть з хорої голови на здорову. Орган Василька „Буковина“ в 22 ч. в передовиці „Зрада“ закидає гетьманови Скоропадському, що се він зрадив галицьких і буковинських Українців в хвилі, коли вони сподівали ся сповнення своїх національних домагань разом з ратифікацією берестейського договору. „Задля лакомства лукавого, задля хорої амбіції — читаємо в „Буковині“ — зрезигнував він з таємного договору, зробленого в Берестю, на підставі якого мала бути поділена Галичина на українську й польську частини, мав бути створений український коронний край з українських земель в Австрії, здаючи тим на дальше поневірянне і неволю своїх закордонних земляків“. „Нема в нас — пише часопись — слів обурення для сього поступку, не погорда всього українського народу в Австрії спаде на голову зрадника, а проклятє всіх: старців, чоловіків, жінок і дітей.“ Далі зазначає часопись, що своєю зрадою заскочив гетьман українське парламентарне заступництво. „Польсько-мадярська спілка використала слабість гетьмана всякими обіцянками й штучками і

ликує тепер. Та радість їх мабуть за скоро, за передчасна". Далі висловлює „Буковина“ сподівання, що „коли наш народ зрадив володарь-самозванець, гетьман України, рішає воля і слово австрійського монарха, в щирість і прихильність котрого до українського народу газета не сумніваєть ся. „Адвокатські штуки гр. Буріяна й Форґача могли звести такого слабосильця, як гетьман, на бездороже, а розібють ся — в се вірять „Буковина“ — об цісаря Карла, як об іранітну скелю!

„Українське Слово“ в ч. 162 п. з. „Некорисний зворот в справі поділу краю“ в тій самій справі пише, що не може повірити в те, щоб Україна таку декларацію дала (що не настає на виповненню таємного договору, Ред.), „щоб Україна могла лишити Ляхам на поталу рідного, в п'ятьсотлітнім бою тяжко покривавленого брата, що своїми грудьми заслонював Україну перед польським нахабством. Не можемо повірити, щоб гетьман Скоропадський міг дати свою згоду на малярсько-польські бажання щодо Галичини, — щоб гетьман всієї України міг кинути в жертву Польщі часть української землі й чотири мільйони українського народу. Не повіримо нікому, щоб Д. Дорошенко, міністер закордонних справ, міг приложити руку до такої зради на українським народі. Україна сама на собі зради поповнити не може, — бо-ж всяка заява щодо Галичини по думці бажань Поляків і Малярів є зрадою на самій Україні є впушенням Ляхів глибоко в українські землі, у саму середину України. Тому не віримо, щоб місія гр. Форґача увінчалась у Києві успіхом. Коли-ж така місія є, ми, предмет інтриг сеї місії, кличемо до Української Держави та її керманича, Павла Скоропадського: На вас глядить тепер ціла Галичина. Вона не вірить, щоб ви могли її інтереси продати. Рука, що підписала би нам засуд на польську каторгу, мусіла би взохнути від прокляну мільйонів українського народу“.

Також „Діло“ з 21 липня одержало „з Берліна“ з „найпевнішого джерела“ таку вістку: „Гетьман Скоропадський на бажання Форґача зрік ся наставати на виконанню таємного договору. Правдивість сеї вістки стоїть вище всякого сумніву“.

(Коментарь до сеї вістки сконфісковано).

Отсе жмут фактів і голосів преси в справі польських заходів про ударення поділу Галичини. Коли дійсно таємний договір був і сей договір анульований, треба трохи виждати й трохи більше знати про справу ніж те, що попадає до преси, щоб найти винуватця. Певно тільки для нас те, що шукати винуватців треба передусім у Відні.

Сесія австрійського парламенту.

По довгій перерві й серед незвичайних обставин скликано на 16 липня австрійський парламент. Йому призначено бути громозводом сієї небуvaloї бурі, яка нагромадила ся протягом чотирьох літ війни у внутрі многомовної монархії, а безпосередньої причиною факту, що саме тепер парламент скликано треба шукати мабуть у невдачі, яка стрінула австрійську армію у її останній офензиві над Піявою і у вражінню, яке вона викликала в австро-угорській публічній opinio. Перед сією opinio треба було виправдатись і шукати її санкції, а при сім спробувати парламентарним шляхом перевести так потрібний державі бюджет і шукати на сій дорозі розвязки адміністративного питання.

Нині годі ще позитивно сказати, як саме австрійський парламент виконає поручені йому народами й державою завдання. Справи, звязані безпосередно з війною і останньою офензивою над Піявою, становлять предмет тайних засідань і про них не багато довідаєть ся цікава публічна opinio. Та проте одностайне засідання австрійської палати послів і палати вельмож принесли стільки характеристичних моментів, що справді австрійський парламентаризм, — та й не тільки його, але й цілу австрійську державність, — треба уважати одною

з найтрудніших проблем, які коли небудь виринули протягом всесвітньої історії.

Хоч палата послів радить вже поверх тижня, нема в ній парламентарної більшости, потрібної для ухвалення бюджету зглядно його суррогату т. зв. бюджетової провізорії й інших державних конечностей. З ласки Польського Кола перестала існувати німецько-польська спілка парламентарної більшости. „Обиджені“ берестейським договором і справою Холмщини імперіялісти з Польського Кола не вдоволили ся поваленням одного з творців сього договору гр. Черніна, вони зажадали понад се голови австрійського предсідателя міністрів д-ра Зайдлера, якого обтяжують гріхом авторства т. зв. таємного договору в справі поділу Галичини на польську й українську частини. Нічого не помогло, що в обороні д-ра Зайдлера стали муром німецькі партії, а навіть дуже високі державні чинники — він мусів стати жертвою польського імперіялізму, що намірив ся дальше панувати над австрійськими Українцями — і уступив.

І так з ласки, а радше неласки Поляків мусів уступити гр. Чернін, а вслід за ним др. Зайдлер. Лінія австрійської закордонної і внутрішньої політики не поперше заломлюєть ся під тягаром потреб хвилі — у даний момент потреби витворення парламентарної більшости для державних необхідностей і приєднання за всяку ціну до парламентарної більшости Польського Кола. Польська політика вимушення на державі святкує триюмф. Схарактеризував її неможливо краще повалений Поляками гр. Чернін, на засіданню палати вельмож 17 липня. Його промова, промова людини, що клала основи під мир між осередніми державами з Україною й добре про се поінформована, така цікава характеристика польської імперіялістичної тактики, що варто її переповісти у важніших моментах. Гр. Чернін говорив між иншим, навязуючи до польського питання:

„Справа безумовного довірря між Віднем і Берліном є точкою, що веде мене прямо й безпосередно до Польщі. Австро-польська розвязка можлива тільки за згодою Берліна. Та Німці ніколи не згодять ся на сей могучий приріст монархії, не маючи певности, що Австрія се постійний вірний союзник і тут замикаєть ся круг та звідси виходить, що ексцентричні тенденції, які виключають такий постійний союз роблять неможливою також австро-польську розвязку. Бо-ж ніхто не повірить, що середноєвропейська думка й славянські пляни становлять можливі до погодження поняття. Як що не найдець ся розвязка польської справи, що обіймала-б також західну Галичину, то дуже жалую. В нашім парламенті можна досягнути постійну рівновагу сил, як що будуть з нього вилучені Поляки й Українці. Тоді можна думати про природну більшість. Я став в останнім часі дуже скептичним щодо австро-польської розвязки. Не вірю в неї більше. Бо вкінці про се чи австро-польська розвязка перейде, чи ні, рішати будуть не австрійські Поляки, чи австрійські Українці, тільки се, чи між Віднем і Берліном найдуть ся передумови, які творили-б основу для цілого ходу думок. Одначе й в таким випадку мусіли-б наші Поляки налити ще дуже багато води до свого вина. Меж, про які вони нині мріють, не дістануть ніколи. Покаже се будучина. Прийде день, коли панове Поляки будуть скромніші й будуть дуже втішені, як що буде взагалі одноціла Польща. Інтерпретація, немовби Польща не могла жити без Холмщини, з якої мали-б тільки частину, є нічим неоправданою впертістю. Справа поділу Галичини — се внутрішньо-австрійська справа. Зрештою з німецько-австрійського становища ніяк не можу зрозуміти, для чого таке саме зарядженне в Чехах добре, мало би бути в Галичині заборонене.“

Та коли Поляки за ціну зобовязання австрійського правительства, що воно не приступить до поділу Галичини й за інші концесії готові призводити Австрії бюджетову провізорію,

то Чехи займають супроти нього під кожним оглядом негативне становище. Очевидно вони знають і розуміють добре, що чеські державно-правні аспірації не дадуться ніяким чином помістити в рамках австрійської державности й тому вони для неї такі завзяті вороги. Та Чехи бачили в особі д-ра Зайдлера і його кабінеті не тільки представництво австрійської державности, але також представників сього німецького курсу внутрішньої австрійської політики, який висловився в спробі національно-територіяльного відмежування Німців у Чехії, в т. зв. розпорядку про адміністраційний поділ округів. Сей розпорядок — перша спроба перебудови Австрії на національно-територіяльній основі — викликала голосні протести з боку чеських політичних партій (Чехи уважають свій коронний край неподільною одиницею), а її відгомоном стала чеська пропозиція на поставленне кабінету д-ра Зайдлера в стан обжалування. Чехи закидали д-рови Зайдлерови й його кабінетови: безпарламентарне, абсолютистичне правління державою і незаконні на їх думку розпорядки щодо Чех—ну, й виставили проти нього головну гармату, себто його безпарламентарний розпорядок в справі поділу Чех на адміністраційні округи. Не входячи в се, чи чеська пропозиція менше або більше в сути річи слушна, треба сконстатувати, що її вістре мало головню демонстраційний характер, обчислений на те, щоб про нього почули в Європі й поза її межами антантські протектори чесько-словацьких бригад, які за допомогою і під покровом антант потворилися на всім просторі воєнних змагань в Європі, Азії й Америці. Хоч чеську пропозицію на обжалування австрійський парламент більшістю голосів відкинув і хоч вона втратила своє внутрішньо-державне значіння, бо кабінет Зайдлера уступив, однак вона віднесла бажаний їй авторами успіх і стала голосною в закордонній пресі і в закордонних політичних кругах.

Політичні партії Угорщини.

Оглядаючись в історії розвитку політичного життя на Угорщині, насамперед треба підкреслити замітний факт, що Маляри мають цілий ряд дуже визначних своїх політиків, а то від початків нового правління, себто від 1790 року, тимчасом в Австрії таких діячів, яких ідеологія тривала би й після їх смерті, неостає зовсім. Там є з найбільш знаних також і за границею напр. Сейчені, Єтвеш, Кошут, Деак, Тіса, а тут — один Метерніх та й кінець. Австрійське німецтво показує велику убогість на таких провідників, система або ідеї котрих пережили б були їх активну політичну діяльність. Бо ідеї для правління держави подавали в Австрії понайбільше Чехи: Палацький, Рігер, Масарик, а з Поляків походили бодай енергічні люде, що розуміли ся на приказах, як от Дунаєвський, Бадені, або бодай на репрезентаціях, як Голуховський. Політики німецької народности, які сяк-так виринули понад міру середности, були не австрійські Німці, але імпортовані з великої Німеччини: Байет, Шеєле.

Без переселення можемо твердити, що Угорщина під отсим оглядом перевищає значно Австрію і то не зважаючи на прикрі обставини Угрів. Звісно саме, що Угорщина трактувалась Австрією від XVI ст. аж до 1867 року так, якби вона була простим коронним краєм, а не злученою персоналізмом окремою державою. Наслідком сеї політики, до чого не мало причинили ся й обставини та сліди турецького володіння і вічних революцій від Бетлена аж до Раковця II-го, — Угорщина розвивалась під господарським оглядом дуже слабо, а в точках культури ще мізернійше так, що про властивий розвиток угорської держави може бути мова хіба від новоконституційних часів, себто від 1867 року. До сеї пори була Угорщина майже пустою в порівнянню до розвитку в тих самих напрямках Австрії. Виринає отже мимовільне питання, яке ставив собі вже певне не один австрійський горожанин: якже могла устояти ся така Угорщина, слаба,

перозвита в минувшині, а ще до того з меншістю Малярів проти немадярьських елементів в новійшій добі? В чім є сила Малярів?

На се питання можна достаточо ясно відповісти трьома словами: географія, народний характер і державні закони.

Маляри живуть в самій середині басейна Дунаю—Тиси, в родючій степі та підгір'ях, тимчасом т. зв. немадярьські народности заселяють гірський кінець Карпатів, де клімат та ґрунт не сприяють господарському розвитку й нагромадження основи всякої культури—маєтку. Ріки та природні й комунікаційні дороги ведуть всі з Карпат до мадярьської низини й тісно в'язуть усякі інтереси немадярьських елементів з пануючим мадярьським народом. Перші попросту ізза щоденного хліба здані на останні.

Але само географічне положення не дає ще доволі ясної відповіді на частину питання: як могла Угорщина устояти ся, не зважаючи на свою господарську й культурну слабкість супроти Австрії? Як могла вона удержатись, не зважаючи на всякі об'єдинительні змагання, все-таки чинником одної ранги з Австрією?

Причиною сього явища рішучо є велике вишколенне Малярів в політиці. І се не випадкова річ, бо виросло се з самої вдачі Малярів, вишколених від тисяч літ в своїм життю кінно-номадуючої ціхи. Бо звісно, що політичний устрій ще кочуючих Малярів виробив ся на підвалинах строгої субординації всіх одиниць одному верховодцеві, що потому дало тривку основу вироблення політичної школи конституційного краю Арпадів. Отже зовсім противно до укладу політичного життя Українців, де основою порядків і політичного життя була воля самого хліборобського народу, виявлена в своїх вічах та всяких перегородинах монархічної власті.

Кочуючі-ж народи, звісно, все мають саме ізза їх воєнного субординаційного устрою більше почуття до розвитку й поступу політичних інституцій, ніж ратаї-хлібороби. Перші — то централісти, як напр. Москалі, Татари, Маляри, Турки, Монджу, а в старім Мексико Аптеки; другі — то децентралісти: Українці, паннонські Славяне, балканські Славяне, Китайці й Толтеки. Але виробленню великого політичного вишколення могли послужити нам названі народи головню з тої причини, що всюди в них зливали ся рівночасно два органічні елементи для витворення могутньої держави: саме вишколені у воєнних ділах кочевники споріднили ся з ратаями-хліборобами. Кожний з сих двох противних елементів сам у собі слабкий для витворення та удержання здорової державности: вироблені держави самих кочуючих Гуннів, Аварів пропали скоренько без сліду, також сама держава Турків випераєть ся і завмирає таки на наших очах; вироблені держави самих-же орачів були також не тривкі й розбивали ся скоренько: Українці упали перед змонголізованими Москалями, балканські Славяне лягли перед туранськими Болгарами, пізнійше перед самими Турками, паннонські Славяне улягли перед туранськими Малярами. Але приклад Москалів, Турків, Монджуїв та Аптеків, а особливо Болгарів і Малярів дає нам саме найсильнійший доказ того, що міцна держава може виробити ся лише там, де кочуючі політично міцні елементи зливають ся з хліборобами, міцними в господарці.

Однак найяркїшим прикладом служать саме Маляри, де отському політично-верховодному вишколенню дуже сприяли й природні-географічні обставини, а відтак заведенне західньої культури. Бо обставина, що від 9-го століття аж до сьогодні велика сила Славян злилась з Малярами, попросту змаляривувалась й доказом чого є мадярьська мова, полева господарка й численні назвища мадярьських селищ і родин, — дала тривку основу до господарського розвитку Малярам, які нічого такого до X віку не знали. На сій-же славянській господарській основі легко було вже їм і політично розвиватись.

Король св. Стефан переніс буцім-то західню культуру з Німеччини на Угорщину, та все-таки тут були вже готові славянські рямки і то не лише господарські, в які тільки треба було розмістити новоприсельців Мадярів. А король Стефан був у с'їм ділі справедливим майстром, ба—мистцем. Його дружина та придворна рада — як політична, так і церковна — складала ся після мадярської історіографії з самих Німців, які дійсно мали верховну власть в новій Угорщині Стефана, і які принесли сюди й німецький політичний устрій і церковні організації латинської церкви. Та все-таки поділена на німецький лад Угорщина на так зв. комітати має такі складові назви аж до сьогодні: латинський comes по мадярські іспан, тепер фев-іспан, і ал-іспан (то є над— і піджупан) сам comitatus: междья, междье, медье; назви політичних властей rex: кіраль, palatinus: надор- ішпан, tevernicus: тарнок, iudex curiae: удворнок; угорська громада часів Стефана складала ся лише з двох елементів: сабад і солга, т. є. свобідні й слуги. Значить, цілий політичний устрій мадярської держави від короля до слуги носить славянські назви! Між ними є одинока пам'ятка також і безпосереднього українського впливу: придверні слуги (janitores) королівського двора називали ся саме орос-ами аж до XV-го віку, навіть і тоді, коли отсі придверники по мові й народности вже давно не були Русинами, орос же тільки, що Русин. Король Стефан розумів знаменито приміювати нові порядки до готових вже старих, знайдених Мадярами в Паннонії, переповненій Славянами.

Ось і церковний устрій, бо й самі початки християнства в'язуть ся після мадярської науки виключно з латинською церквою. Безперечна річ, бо виказали її такі славісти, як Ягіч, Ашбот і Меліх, що головна струя християнізації Мадярів йшла через західнославянських Славян (передків нинішніх Словінців), а через се головна частина християнської термінології в мадярській мові рішуче славянська, походить отже з латинського обряду; але рівночасно й всі ті славісти признають, що крім сього є в тій термінології депо й такого, що не може вже походити з чого иншого, як тільки з східнього обряду, значить від православних Славян, напр. барат (монах), сомбат (субота), карачонь (корочун, різдво), керест (хрест) і такі инші. При таких обставинах, при злив'ї славянських елементів з Мадярами нема нічого дивного в тім, що Стефан закладає грецький монастир для Василіян у Веспремвелді, скидає свого противника Ахтуна з верховодства східньої церкви мароської, в полудневій Угорщині, закладає гостинницю для Мадярів в Царгороді, що його шостий наслідник, св. Володислав (Ласлов) забороняє удержанне посту після римського звичаю, а домагає ся східнього, як Мадярам „здавна привиклого й ліпшого над латинським“; а в тім ще, що нинішні грекокатоліки Мадяри вибороли собі власне мадярське єпископство в Гайдудорогі, вже нічогосінького нема дивного, бо історія Арпадової Угорщини аж до 14-го століття показує нам масами пам'ятки колишньої мадярської церкви східнього обряду (головно в Семигороді і в сумежній Потисі), який й до сьогодні називаєть ся звязливо по мадярськи o-hit, себто стара віра, супроти новішої католицької.

Отже бачимо, в самих вже початках укладу політичного життя Мадярів мали Славяне свій мимовільний вплив; отже можна й те сказати, що у виробленню політичного вишколення брали участь і Славяне, певне вже й змадарщені. В дійсности так і було: давня угорська історія повна всяких Богомерів, Володиславів, Собіславів, Довж і таких инших славянських назв поміж самими найбільшійшими Мадярами-магнатами. По найбільшій часті являють ся вони корінними Мадярами, отже й мовою були такими, бо саме дворянство вже само собою притягало й на Мадярів перероблявало всякі чужі, маєтково заможні або військові елементи; мадярський історик А. Комарому напр. зовсім слушно доказав, що предок нинішнього керманіча угорської політики гр. Тіси був nobilis Tiza, genere Ruthenus. Але в кінці і такі пам'ятки, після

яких являють ся мадярські дворяне в своїм питомім характері, як напр. Федор nobilis Ruthenus в реєстрі судів вародинським коло 1230 р. (писаний тут у формі Chedwr).

С. Новик.

(Далі буде).

Вісти.

Україна й Румунія. Правительственный дневник „Steagul“ доносить, що 17 липня відіхав з Києва до Ясе кур'єр, аби передати ноту, в якій українське правительство заявляє ся за відновленням дипломатичних взаємин між Україною і Румунією.

Формування української армії. З Києва доносять, що першим кроком утворення української армії є проголошений гетьманом розпорядок, в котрім заряджує побір 5000 рекрутів з річника 1899 до дивізії, яка формуєть ся в Києві. Міністерство ухвалило, яке число рекрутів має дати кожда округа. Добровольці 18—25 літ не будуть прийняті. Час служби в артилерії й піхот, вносить 2 роки, при инших відділах 3 роки. Бранка пічнеть ся 30 липня с. р.

Нагомисць Бюро головного управління генерального штабу повідомляє, що надрукована в ч. 117 „Новой Ради“ і ч. 3 бюлетеня „Голос Києва“ нотатка „Хліборобська дивізія“, де зазначаєть ся, що „український уряд залишив думку про формування в осени української армії“ цілком неправдива. Як уже нераз повідомлялось, потверджуєть ся, що ніяких змін у формуванню української армії нема й бути не може. В осени буде переведений загальний набір рекрутів. Формування окремого корпусу кордонної охорони йде швидко. Весь тимчасовий кордон Української Держави оточуєть ся частинами свого корпусу.

Убивство Миколи II. Бувшого царя розстрілено по думці присуду уральського совіту 16 липня с. р. в Єкатеринбургу. „Віднога“ подає про убивство царя таке: „Волею революційного народу кривавий царь найщасливіше скінчив житте в Єкатеринбургу. Нехай живе червоний террор!“ Декрет проголошує ціле майно бувшого царя, цариць Александри й Марії, а також членів бувшої царської сімї власністю російської республіки. Конфіскація обіймає всі банкові вкладки царської сімї в російських і заграничних банках.

З німецько-австрійської політики в Холмщині. В „Now-iй Reform i“ в ч. 288 читаємо: Кілька тижнів тому поселив ся в Холмі о. Боцян, якого делегував у Холмщину гадицький митрополит гр. Шептицький, в цілі церковної агітації в українським дусі. Акція о. Боцяна викликувала ріжні непорозуміння і огірченне в польських кругах, котрі не могли рівнодушно придивляти ся успіхам українського робітника. Окупаційні власти також звернули більшу увагу на діяльність о. Боцяна й переконавши ся про її шкідливість, порішили зробити їй кінець. Довідуємо ся, що о. Боцян одержав приказ зараз покинути Холмщину. Такий розпорядок генерал-губернатора Ліпошака найшов загальне признанне серед польського населення. Буде менше одною одиницею, яка веда політику непорозумінь на Холмщині. — З німецької окупації довідуємо ся, що українські власти домагали ся від німецьких окупаційних властей, щоб вони поусували польські уряди з меж Української Держави, покликуючи ся на берестейський договір. Проханне Українців переходило з одного німецького уряду до другого, аж вкінці дійшло до найвищої німецької інстанції. Німецькі власти відповіли на українське проханне отсе: Німецькі власти чемно, але рішучо відмовляють Українському проханню і свою відмову оправдують тим, що берестейський договір зобов'язує з одного боку Німеччину, а з другого Україну, одначе не зобов'язує зовсім инші сусідні держави, а в їх числі й Польщі. Коли-ж Україна бажає собі уступленне польських урядів з території, яку признано Україні берестейським договором, нехай звернеть ся в сій справі до польського правительства у Варшаві.

З національної статистики шкіл на Україні. Київські часописи доносять: Статистичним відділом міністерства освіти в справі

розмежування шкіл поміж національностями України було розіслано до середніх шкіл Волині, Поділля, Полтавщини, Чернігівщини й Київщини 265 анкетних карток; відповідей одержано 108 або 40·7%. Коли взяти загальну скількість учнів у перерахованих п'яти губерніях України, цілком природно, що відносну більшість творять Українці — 45·4%; на Поділлі й Волині більшість складають Жиди — 42·2 і 50%. На Чернігівщині й Полтавщині більшість належить Українцям — 50 і 63%. На Київщині, де масть ся великий відсоток Великоросів — 26%, більшість все-таки належить ся Українцям — 35·7%. Якраво кидаєть ся в очі надзвичайно мала скількість учнів польської національності. Навіть у таких губерніях, як Волинь, або Поділля, відсоток учнів Поляків не підіймаєть ся вище 10·5%.

Протест проти відкликання ратифікації берестейського мира і проти насильного польщення Холмщини. „Діло“ подає, що представники всіх організацій яворівського повіту, зібрані на нараді дня 20 липня 1918 ухвалили одностайно на внесення адвоката д-ра Романа Секели слідуєчі резолюції: 1) Протестуємо як найострійше проти відкликання справи ратифікації берестейського мира одиноким австро-угорським правительством а жадаємо безпроволочної ратифікації сього договору з українською державою. 2) Протестуємо рішучо проти всяких закулісових махінацій ворога українського народу проти поділу сього найбільшого коронного краю на східну українську часть разом з Буковиною й західну польську — з окремим намісником і соймом. 3) Протестуємо проти безпримірної, насильної польонізації українських областей Холмщини і Підляша і проти заборони повороту, насильно вивезених українських горожан тих земель, до своїх осель, а жадаємо безпроволочного віддання тих старинних українських земель на основі берестейського договору українській державі та негайного дозволу на поворот нещасних виселенців до своїх хазайств. 4) Протестуємо проти нечуваного насильства польської парламентарної репрезентації проти кождочасного центрального правительства, яке за її диктатом мало би заєдно сповнювати її безосновні та ненасичені претенсії зі шкодою українського народу і австрійської держави.—Вище наведені резолюції вислали до кабінетної канцелярії, президії міністрів, міністра заграничних справ і до української парламентарної репрезентації.

Почтові зносини України з центральними державами. З 22-го липня розпочали ся почтові зносини між ріжними місцевостями України з Австро-Угорщиною та Німеччиною. Почтова оплата буде та сама, як і на Україні. Листи не оплачені марками не посилатимуть ся по адресі.

Ще про маніфестації в честь Мазепи. До відомостей про маніфестації в честь Мазепи з 10 липня, поданих в попереднім числі „Вістника“, містемо ще такі подробиці: О 12 год. 10 хвилин, з собору вийшли пан-отці на чолі з владикою Назарієм, єпископом Черкаським. Перед початком панихиди от. Крамаренко бере слово для короткого заясуння трагічного в життю українського народу дня — 27 червня 1709 року.

„Боголюбиві брати і сестри! Сьогоднішній день — є трагічний день українського народу! В сьогоднішній день, більш як 200 років тому назад, була перемога під Полтавою — перемога Петра над Іваном. Великий гетьман Іван Мазепа після сієї перемоги мусів залишити свій край і доклати своє життє на чужині! Великий патріот Іван Мазепа в церквах, які він сам будував на Україні, — в сих же церквах його Москалі проклинали на протязі більш як 200 років як зрадника! Гетьмана Івана Мазепу, як зрадника, віддала Москва до анатем. Хто-ж з їх був зрадником? Чи той, хто захищав свій народ від ворога, — чи той, хто йшов нищити сей народ? Ні, брати, Іван Мазепа не був зрадником українського народу, а зрадником був той, хто поневолив наш народ! Петра не віддавали до анатем, бо сила була на його боці, як переможця! Щастє України і її незалежність ще не збудовані і багато ще прийдеť ся нам, брати, боротись за се! Будьмо-ж вірними синами своєї матері України!

Даваймо боротись доти, аж поки не будуть осягнені мрії нашого великого Івана! Знаючи скільки наших полягло під Полтавою, знаючи про те, як тяжко було Іванові Мазепі бачити руйнуванне свого рідного народу, ми не можемо не сказати: „Со святыми упокой!“...

Після промови от. Крамаренка владика Назарій, єпископ Черкаський почав панихиду. На панихиді співав 1-й Український національний хор під орудою композитора Степенка. Перед хором дві панночки в українським убранню тримали портрет Івана Мазепи, обитий рушником з червоними квітками. Дворище собору св. Софії не могло вмістити усіх бажаючих, тому що на панихиді було до 10.000 людей. Хто не міг вже просунутись до дворища, той сидів на парканах і деревах; сила була громадян і навколо соборських стін. Перед співаннем: „Вічна пам'ять“ військовий священник о. Матюк сказав промову:

Рідні сини! Ми зібрались сюди не тільки помолитись, а й згадати свого Батька! Досить того, що ми були в занепаді! Згадаймо ті хвилини, коли нашому Батькові було заборонено жити на своїй землі! Вже багато років пройшло з того часу, коли ми були поневолені. Боротьба йшла, йде й буде йти! Не так давно в сьому самому храмові змагали ся: „Ще не вмерла Україна“ і „Боже царя храни“... Пропіваймо-ж Іванові Мазепі „Вічну пам'ять!“... Помолім ся Господу Богові, аби Він допоміг нам любити свою Неньку Україну! Любити своє рідне, не значить ненавидіти чуже, —закінчив о. Матюк. Після промови от. Матюка проспівано ще раз „Вічна пам'ять“. Усі присутні стали навколішки.

По панихиді зібрало ся всенародне українське віче біля катедри св. Софії в жалібні 209 роковини і ухвалило:

1) Перенести з чужини до своєї столиці останки Петра Дорошенка і Івана Мазепи та Пилипа Орлика, і поховати Івана Мазепу в катедрі св. Софії поруч з домовиною Ярослава Мудрого.

2) Зорганізувати для негайного переведення сього в життє комітет ліги національної гідности.

Організуванне протиукраїнських сил на Холмщині під плащиком пожарних товариств. Польська гранична сторожа постановила оживити організацію пожарних товариств в Холмщині. В квітню та маю відбули ся курси пожарництва в Замостю, Томашові, Білгороау, Грубешові і Холмі, а при їх зорганізуванню працювали інструктори граничної сторожі. Тепер запрошено сталого інж. Завістовського, котрий в порозумінню з головним зарядом флоріяньського Союзу, переняв в свої руки справу організування пожарних товариств на Холмщині. Його праця обіймає не лише заснуванне нових пожарних товариств, але тагож ресторованне і реорганізуванне існуючих вже товариств. В найближшій будуччині має відбути ся зїзд всіх пожарних товариств, на якім порішить ся близший організаційний контакт між окремими товариствами, одностійність організації і т. д.

Задовженне воюючих держав. „Financial Times“ з 3-го червня 1918 р. подає зіставленне довгів воюючих держав у мільонах доларів:

	Довг перед війною	Задовженне до 31 грудня 1917 р.
Англія	3500	26850
Франція	6346	18100
Росія	4544	20844
Італія	2900	9200
Америка	1200	8200
Німеччина	5000	25650
Австро-Угорщина	4000	16200
Туреччина і Богарія	800	1900
Разом	28290	126914

Зміст: Проблема східного фронту. — В справі договору про поділ Галичини. — Сесія австрійського парламенту. — С. Новик. Політичні партії Угорщини. — Вісти.

Видає і відповідає за редакцію Микола Троцький
— З друкарні Адольфа Гольцштерна в Відні. —